

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Vrucht op Zijn arbeid

„Als Zijne ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien.”

Jes. 53 : 10m

Jesaja getuigt hier van Christus. Als Zijne ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben ... Het gaat hier over een schuldoffer. Dat is schuld en offer. Schuld moet betaald worden. Daar moet een offer voor gebracht worden. De schuld is groot, de schuld is zwaar. Het gaat hier over de schuld van de ganse levende kerk. Het gaat hier ook over de schuld van een ieder der gelovigen in het bijzonder. Die heeft de Heere Jezus voor Zijn rekening genomen. Dat heeft Hij al gedaan in de eeuwigheid. Hij zou betalen de ganse schuld, tot de laatste quadrantpenning toe. Daarvoor is Hij in de tijd gekomen. Hij heeft Zijn ziel tot een schuldoffer gesteld. Hij heeft Zijn leven gegeven. Hij heeft dat vrijwillig gedaan, uit enkel liefde tot de Zijnen. Hij heeft het offer gebracht, dat alleen God behagen kon. Het schuldoffer dat Hij gebracht heeft, wijst op het ganse lijden en sterven van de Heere Jezus Christus. Dat is ontzaggeijk zwaar geweest. Hij heeft gedurende de ganse tijd Zijns levens op aarde de last van de eeuwige toorn Gods moeten dragen. Hij heeft deze ook gedragen. Zó zwaar, zó lang, zó bang. Hij is de Gods-verlatenheid ingegaan. Hij is nedergedaald tot in de hel toe.

Als Zijn ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien. Hij heeft niet voor niets Zijn leven tot een offer gegeven. Dat offerwerk, Hij heeft het Zelf gedaan, heeft rijke vruchten afgeworpen.

Het woord "zaad" wijst hier op een nakomelingschap. Als er in de bijbel gesproken wordt over "Abraham en zijn zaad" dan is het voor ieder duidelijk dat daar zijn kinderen mee bedoeld worden.

Het zaad wat de Heere gezien heeft op Zijn arbeid duidt op degenen die tot het geloof in Hem gekomen zijn, door middel van de prediking van het evangelie, het kruis-evangelie.

Het zaad dat Hij gezien heeft is zeer talrijk. Het is niet te tellen. De eeuwen door zijn er al ontzaggeijk veel toegebracht tot de gemeente die zal zalig worden, en dat gaat nog steeds door. Sinds Hij Zijn ziel tot een schuldoffer heeft gesteld, heeft Hij de dagen verlengd. Hij is in de dood niet gebleven, maar er uit opgestaan. Hij is nu gezeten aan de rechterhand Zijns Vaders en het welbehagen des Heeren gaat door Zijne hand gelukkiglijk voort. Het is Gods welbehagen om zondaren zalig te maken. Dat zaligmakende werk is in de handen van de Heere Jezus gegeven, Die eeuwig leeft. Dat werk gaat voort. Hij vergadert Zijn kerk, uit alle geslachten, talen, natiën en tongen. Niemand kan dit werk tegenhouden. Dat kan zelfs de ganse helle-macht niet: Het gaat gelukkiglijk voort, ongestoord! Het gaat voort door Zijne hand. Dat is een almachtige hand. Het is de hand van Hem, Wie gegeven is alle macht in hemel en op aarde.

Het is nu maar de grote vraag, of ik ook tot dat "zaad" behoor, dat is dus tot de kinderen van God? Dan moet ik een gelovige zijn. Een echte! Dat zijn niet de historisch gelovigen, die alles met hun verstand zo heel goed weten, doch onder de waarheid niet koud of

heet worden. Dat is verschrikkelijk. Want dan zal de Heere mij uit Zijn mond spuwen. Het lauwe daar walgt Hij van.

Echte gelovigen zijn diegenen, die een door de Heilige Geest gewerkt geloof gekregen hebben. Zij gaan hun schuld zien. Hun schuld is hemelhoog. Zij gaan er onder gebukt. Want de schuld moet betaald worden. Een heel hoge prijs moet door hen opgebracht worden. Namelijk de prijs van hun leven. Dat wordt hen door Woord en Geest aan de weet gebracht. De ziel die zondigt, die moet sterven. En zij hebben nog nooit anders dan zonde gedaan. Hun hele leven lang hebben zij gedaan, wat kwaad is in Gods oog. Dit maakt hen zo bang. Want zij kunnen aan de eis van Gods gerechtigheid niet voldoen. Zij kunnen dat in de tijd niet. Zij kunnen dat ook in de eeuwigheid niet. Het is een onbetaalbare schuld. Al hun offers zijn ongenoegzaam. En toch ... betaald moet er worden. God kan van Zijn recht geen afstand doen. Dat zouden zij trouwens niet willen ook. Want dan zou de deugd van het recht Gods schade lijden. Dan zou God in Zijn eer te kort schieten. Want met de deugd van Zijn gerechtigheid is Zijn eer gemoeid. En God moet aan Zijn eer komen. Hij is jaloers op Zijn eer.

Hoe moet dat nu? Van de zijde van de zondaar worden alle wegen afgesloten. Voor de zodanigen wordt nu de weg ontsloten in Christus. Die heeft Zijn ziel tot een schuldoffer gesteld ter voldoening van de schuld, tot verzoening van het aangezicht Gods. Door Zijn offer is God bevredigd. En dit moet nu aan de ziel van een zondaar worden toegepast, wil deze zondaar uit het algenoegzame borgwerk van de Heere Jezus troost kunnen putten. Dit gebeurt, wanneer de Heilige Geest zulk een door schuldbesef getroffen en verslagen zondaar, die het met God en Zijn recht eens geworden is, een oog des geloofs geeft op Hem, Die Zijn ziel tot een schuldoffer gesteld heeft, Die Zijn leven gegeven heeft. Niet alleen voor anderen. Maar nu ook voor mij. Ja ook voor mij! Wat wordt voor de zodanigen de Heere Jezus Christus boven alles en allen dierbaar. Ulieden, die gelooft is Hij dierbaar. Dierbaar in Zijn lijden, dierbaar in Zijn sterven. Dierbaar in het werk dat door Zijn hand gelukkiglijk voortgaat. Hij begint het, zet het voort en voleindt het ook. Ja, Hij zal niet laten varen, wat Zijn hand begon. Hij voert het welbehagen des Vaders uit. En omdat hij het doet, wordt "Zijn zaad" zeker zalig. De zekerheid ligt niet in hen, in dat zaad. Oneen, maar in de onveranderlijke trouw van de Zaligmaker. Daarom zal Zijn zaad Hem dienen, voor Hem leven. Ja dat wordt nu de lust van hun hart. Hij, Die alles gaf, Die is immers alles waard? Hij ziet Zijn zaad. Hij ziet met liefdeogen op Zijn zaad ter neer. Hij heeft het lief met een eeuwige liefde. Zijn zaad ziet Hem. Het heeft ook Hem lief. Wij hebben Hem lief, omdat hij ons eerst heeft liefgehad. Hij bracht uit liefde het schuldoffer. Wij zijn schuldig, uit liefde, het dankoffer te brengen.

Dat is ons leven te verteren in Zijn dienst. In eigen kracht kan niemand dat. Paulus moest getuigen: het willen is wel bij mij, maar het volbrengen heb ik niet gevonden. Leer mij (daarom) o God, van zaligheden, Mijn leven in Uw dienst besteden. Gij zijt mijn God, wat Gij mijn hand; Uw goede Geest bestier mijn schreden; En leid' mij in een effen land.

Ds. H.C. v.d. Ent

Van de administratie

We werden in de afgelopen periode verblijd door de opgave van 10 nieuwe abonnees, waarvan er 5 door een kerkeeraad werden opgegeven als een z.g.n. Huwelijks-abonnement. Een voorbeeld ter navolging voor kerkeraden en ouders. Bij de betalingen van het abonnementsgeld ontvingen we f 250,- aan giften. Voor dit alles weer onze hartelijke dank. De betalingen van het abonnementsgeld gaat heel langzaam door, maar er zijn er echter nog vrij veel, die nog niet betaald hebben. Hoeveel? Ik noem nog maar geen aantal. U kunt het ons ook persoonlijk komen betalen op de a.s. ontmoetingsdag.

Als allen die nog niet betaald hebben dit doen, zullen we het zeker heel goed in de opkomst op 28 april te Sliedrecht merken.

We zien uit naar uw komst, u bent hartelijk welkom. Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. **School voor Dundas en Hamilton.** We ontvingen weer een gift van f. 25,- en per bank een gift van f. 100,- van H.K.W., waarvoor hartelijk dank. In het vorige nummer werd een gift van f. 1.000,- verantwoord. Dat moet zijn een gift van f. 100,-.

2. **Ontmoetingsdag.** We wijzen hier wellicht ten overvloede nog even op de aanstaande ontmoetingsdag. Zie het artikel in dit nummer.

3. **Filemon.** Het boek van Ds. Van der Ent onder de titel: **Overdenkingen over een weggelopen slaaf**, zal op de ontmoetingsdag te koop zijn. Zie de advertentie in dit nummer. Bijzondere aandacht vragen we voor het volgende:

In de loop van de laatste drie jaar hebben verschillende personen zich voor een of meer exemplaren van dit boek opgegeven. Ik heb bestellingen gekregen van 3 en 4 exemplaren! De mogelijkheid bestaat, dat er van de bestellers op de ontmoetingsdag komen en daar het boek kopen, waardoor de bestelling bij mij niet moet doorgaan. Laten zij dit aan mij doorgeven. Dan kan ik hen van de lijst schrappen. Hoor ik niets dan neem ik aan dat de bestelling blijft gehandhaafd. Dadelijk na de ontmoetingsdag hoop ik de bestellingen aan de uitgever door te geven.

Mogelijk zijn er nog die niet op de ontmoetingsdag kunnen komen en toch graag het boek voor de lagere prijs willen hebben. Laten zij dit vóór de ontmoetingsdag aan mij te kennen geven. Dan kan ik de lijst van bestellingen nog aanvullen. Wat ik uiteraard gaarne doe.

4. **Goede Vrijdag - Pasen.** In verband met het feit dat dit nummer vlak voor deze dagen moet verschijnen hebben we hierin twee meditatie opgenomen.

B.

MEDITATIE

De eerste dag en de eerste verschijning

„En als Jezus opgestaan was des morgens vroeg op de eerste dag der week, verscheen Hij eerst aan Maria Magdalena, uit welke Hij zeven duivelen uitgeworpen had.”

Marcus 16 : 9

In dit woord worden twee wonderen vermeld. Het wonder van de Opstanding van Christus op de eerste dag van de week en het

wonder, dat Hij het eerst aan Maria Magdalena verschenen is.

Groot is het wonder óók dat Hij juist op de eerste dag der week is opgestaan. Hij moest het graf in om ook dit gedeelte van de straf op de zonde te dragen. Niet lang is Hij in de donkerheid van het graf gebleven. De dood kon Hem niet houden. Reeds op de Zondagmorgen na de Goede Vrijdag komt Hij als de Levende te voorschijn. Ja, op de vroege morgen van de eerste dag der week. Aan het begin van de week spreekt de Vader Zijn Amen uit over het volbrachte werk van Zijn Zoon. En Christus Zelf komt met de betuiging, dat Hij tot het laatste betaald heeft voor een schuldig volk, uit de golven van de dood en het graf naar boven.

Is dat geen wonder? Niet op de zevende dag van de week moest Christus opstaan, maar juist op die eerste dag. Gods tijden zijn van eeuwigheid bepaald, ook de tijd van de opstanding van Zijn Zoon. God eindigt de week niet, maar begint de week met dit bijzondere feit. Opdat de boodschap zal klinken, dat het zwaard der gerechtigheid geheel en al door de Borg en Middelaar is heengegaan. Opdat Zijn Kerk het zal weten, dat het alles beheerst wordt door dat wonder van het volbrachte werk. Opdat de Zijnen vanuit dat werk vrede zullen krijgen voor hun schuldverslagen hart, en balsem voor de wonden van hun ziel, die zo pijnlijk door hen ervaren worden.

Maar ... is dan dat andere wonder ook niet groot? De week als 't ware vóórgekomen om het licht van volbrachte Middelaarsarbeid te laten stralen! Doch nu ook één van de Zijnen vóórgekomen in een bijzondere verschijning om haar ten dode toe bedroefde ziel uit de diepte op te heffen en te brengen tot de zekerheid van Zijn Opstanding.

Het eerst aan Maria Magdalena! In alle verschijningen van de Opgestane Levensvorst blinkt de Goddelijke genade uit. Bijzonder toch hier wel. Genade, dat aan haar de eerste verschijning te beurt valt.

En waarom? Is zij beter dan de andere vrouwen? Kan zij soms op een betere afkomst roemen? Op geen enkele van deze vragen is een bevestigend antwoord te geven. We zouden hier zelfs beter kunnen zeggen: integendeel.

Na het grote wonder van genade aan haar bewezen heeft zij Hem mogen volgen en met de liefde van haar hart hem mogen dienen. Zij werd gevonden onder het kruishout. Was bij de begrafenis tegenwoordig. Haar gewonde liefde had haar ook voeten gegeven om deze vroege morgen naar het graf te gaan. Zij kon Hem niet missen. Toch is het niet om haar liefde, dat de Opgestane haar het eerst verschijnt om haar te brengen tot de zekerheid van Zijn Opstanding. Hij weet wel haar liefde te vinden en te onderwijzen, maar uiteindelijk is die liefde vrucht van Zijn werk.

't Is ook niet om haar afkomst: ze is een bezetene geweest, in de klauwen van zeven duivelen. En zou haar geloof de grond kunnen zijn? Och kom, zij is daarin zeker niet beter dan de andere vrouwen. Zij heeft niet gelet op de woorden door Hem gesproken. Zij is zo door bedroefdheid overmeesterd, dat zij alle tekenen, die spreken van Zijn verrijzenis uit de dood, niet opmerkt.

Hij is de Eerste, Die op de eerste dag der week is opgestaan en nu Zijn gehele Kerk met vertroosting op grond van Borggerechtigheid vervullen gaat. Als het toch eens van Maria Magdalena had moeten komen. Dan was er niets van terecht gekomen. Dan was ze blijven dwalen in moedeloosheid en mistroostigheid. Maar Hij is de Borg, Die betaald heeft. Daarom thans ook Borg, Die uitdeelt uit al die gaven, die Hij verworven heeft. Tegelijkertijd de grote Ziele-herder, Die weet waar Hij Zich het eerst vertonen moet. Eénmaal heeft Hij haar verlost uit zo grote nood. Uit de klauwen van de machtige helle-vorst bevrijd. Zij is gered uit ontzettende duisternis. Sindsdien heeft Hij haar getrokken om Hem te volgen.

Maar dan laat Hij haar nu niet over aan haarzelf, aan kleingeloof en ongeloof, aan het wegzinken in een zee van smart. Goddelijk Welbehagen heeft de tijd bepaald voor haar: het eerst na Zijn Opstanding. En de Zoon van God kent de tik van de Goddelijke klok van Welbehagen. Doch dit gaat niet buiten Zijn Borg-hart om en buiten de liefde van Gods Zoon. O, dat hart brandt van liefde om haar op te zoeken.

De Eerste is de Christus! In het opzoeken, in het openbaren van Zichzelf. Haar ogen gesloten, dat zij Hem niet ziet. Slechts haar naam genoemd: Maria. Toch wat een volheid. Genoeg voor Hem om haar ogen te openen, opdat ze Hem ziet en kent.

Wat zal het later telkens weer in haar ziel geklonken hebben: ik de eerste! Hoe is het mogelijk ... Nooit meer dacht ik Hem te zien. Waard de laatste te zijn. Nu alleen uit Hem, die de eerste dag opstond uit het graf. Om ook haar op te zoeken en uit aangebrachte gerechtigheid te vertroosten voor haar ziel. Is het een wonder, dat zij straks haastig uitgaat om te boodschappen allen die treuren en wenen? 't Kan niet anders of door die boodschap trilt het wonder van vrije genade.

De eerste dag der week opgestaan ... het eerst verschenen. Twee dingen, twee wonderen, die toch aan elkaar verbonden zijn. We zijn weer onder de boodschap van de Opgestane Christus. Hij wordt ons voorgesteld als Degene, Die met Borggerechtigheid uit het graf tevoorschijn treedt.

Is dat andere wonder voor u er al achter gekomen? Verschenen aan u persoonlijk? Let wel: wij hebben hier op het oog de verschijning door Woord en Geest, waardoor Borggerechtigheid werkelijkheid in uw leven wordt tegenover uw schuld en ongerechtigheden. Geen vreemde openbaringen, die misschien bijzonder heten, maar die missen de ware verbrokenheid.

't Was voor Maria Magdalena een wonder: het eerst, voor Petrus: het eerst van de discipelen en voor Paulus: het laatst „en ten laatste van allen is Hij ook van mij, als van een ontijdig geborene gezien ...”

Voor wie is het geen wonder, die in de doorboorde handen voor zijn schuldige ziel Borggerechtigheid leest voor de grootste der zondaren. Naar recht verloren. Geen mogelijkheid van eigen zijde over. En nu uit God door Hem gerechtigheid ten leven.

Erg, heel erg, dodelijk tot in alle eeuwigheid, als u het buiten dit wonder zo best kunt stellen. Ge zult straks Hem tegenover u vinden. Die de eerste dag is opgestaan en op de laatste dag van uw leven rekenschap eist. Zijn gerechtigheid redt van de dood. Zoek het dan heden. Hij kan en wil dit wonder werkelijkheid maken.

Het eerst verschenen. Bemoedigend voor wenenden om God. Zo Hij vertoeft, verbeidt Hem. Hij komt gewis. Tot de laatste brengt Hij toe. Om in het licht van de rijzende eeuwigheid van het volbrachte werk te zingen: Ook aan mij verschenen.

D. Slagboom.

Uit het land van de Bijbel 19

C. HET BEDRIJFSLEVEN.

We willen hierbij eerst betrekken:

- I. Klimaat en tijdverdeling;
- II. Landbouw en veeteelt;
- III. Het handelsleven.

I. Klimaat en tijdverdeling.

1. Het klimaat

Drieërlei graad kunnen we hier in het land Kanaän onderscheiden:

In het Noorden, op de Libanon, is het vrij koud.

Op het gebergte van Efraim (we zouden kunnen zeggen: het midden) wat rustiger weer, en in het Jordaan-dal, dus zuidelijker, een langdurige lente met een drukkende warmte. Maar over het geheel is er een gematigd warm klimaat. Zo lazten we, dat de hoogste thermometerstand in de omtrek van Jeruzalem 92° Fahr. is en de laagste 28° Fahr.

De winter-periode begint met november en eindigt in april.

In de winter-periode valt de 'vroege regen', ja, die gehele periode door. Het zijn de



De slagregen

slagregens, die de wegen vaak onbegaanbaar maken en de zandgronden doorweken.

Hier denken we aan de vermaning van Christus in Mattheüs 24 vers 20: 'Doch bidt, dat uw vlucht niet geschiede des winters', en in vers 22: 'En zo die dagen niet verkort werden, geen vlees zou behouden worden.'

Deze plasregens, of stofregens, zijn ook treffende beelden van het geestelijk leven, dat door bestrijdingen en aanvechtingen van satan geweldig kan geslingerd worden. Dat beluisteren we bij David, die in Psalm 124 vers 5 uitroept: 'Toen zouden de stoute wateren over onze ziel gegaan zijn.' En in psalm 42 vers 8: 'De afgrond roept tot de afgrond, bij het gedruis Uwer watergoten; al Uw baren en Uw golven zijn over mij heengegaan.'

Dan horen we van David ook zijn zielsklachten uit psalm 69 vers 2 en 3: 'Verlos mij o God, want de wateren zijn gekomen tot aan mijn ziel. Ik ben gezonken in grondeloze modder waar men niet kan staan; ik ben gekomen in de diepte der wateren, en de vloed overstroomt mij.'

Maar toch we moeten hierbij ook opmerken, dat de ontdekkingen en bestrijdingen toch profijtelijk zijn voor Gods kinderen. En dat bleek ook bij het vallen van die plasregens in het Oosten.

Want die winterregens waren niet alleen ook nodig voor het land zelf, maar zij vulden ook de 'regenbakken' en de 'vijvers'.

Alleen wanneer die regenbakken uit 'metselwerk' bestonden en als het metselwerk 't begaf, dan liep de bak droog. En daarop doelt 's Heeren Woord in Jeremia 2 vers 13:

'Mij, de Springader des levenden waters, hebben zij verlaten om zichzelf bakken uit te houden, gebroken bakken, die geen water houden.'

Na februari kan er sneeuw vallen, maar die slechts weinige dagen blijft liggen, behalve op de berg Hermon.

De meest-gevaarlijke wind is wel de z.g.n. 'Sirokko', die uit het Zuiden en Z.O. van de woestijnen afkomt. Het weinige groen verschroeit, terwijl de reiziger zich totaal afgemat gevoelt en koortsig. Ja, men gaat zeer nauwkeurig na, welke richting deze wind neemt. En in verband hiermede worden we gewezen op de waarschuwende woorden van Jezus in Lukas 12 vers 55: 'En wanneer gij de Zuidenwind ziet waaien, zo zegt gij: Er zal hitte zijn; en het geschiedt.' Deze wind kan ook wolken van sprinkhanen aanvoeren.

Er is nog een uiterst-gevaarlijke wind, de z.g.n. 'Samoum', welke zelfs met zwavelreuk gepaard gaat en hoogstens 2 uur duurt. Maar deze wind komt in Arabië voor. Het is mogelijk, dat psalm 11 vers 6 hierop wijst, namelijk: 'Hij zal op de goddelozen regenen strikken, vuur en zwavel; en een geweldige stormwind zal het deel huns bekens zijn.'

En voorts: Ons nog even bepalende bij de genoemde enorme plasregens gedurende de wintertijd, welke de wegen schier onbegaanbaar maakten, dienen we ook nog op een zeer voorname zaak te wijzen, in verband met de aanhoudende regens, en wel op het grote gevaar van 'grond-verzakking' bij het bouwen van een huis.

Hierop doelt de Heere Jezus in Zijn zo aangrijpende les over de 'wijze' en de 'dwaze' bouwer in de gelijkenis. (Lukas 6: 48 en 49). O, wat komt het er dan op aan, dat we het 'huis onzer hope' toch niet zouden bouwen op een 'zandgrond', maar ... op de 'steenrots'. En die is ... Christus! Dus niet op de zandgrond van een 'eigenwillige godsdienst' of op die van 'eigengerechtigheid', roemend op slechts uitwendige plichtsbetrachtingen, zoals 'gedoopt te zijn', 'belijdenis gedaan te hebben', 'Jezus te hebben aangenomen', maar nooit een 'arm-zondaar-voor God' te zijn geworden. Om dit laatste lachen de 'naam-christenen'. Maar wat zal de ontuchtering eens vreselijk zijn. De Heere ontdekke hen eraan.

Is 't 'gedoopt zijn' en 'belijdenis doen' en 'aan het H. Avondmaal gaan' dan van geen betekenis? Ongetwijfeld zeer zeker. Maar de zaak is deze: Het gaat er ten eerste om, **hoé** men deze weldaden betracht en beleeft. 'Verstandelijk' alleen, als noodzakelijke zaken, namelijk de doop als instelling en bevel des Heeren; het doen van belijdenis als een antwoord op het onderwijs uit Gods Woord of ook gesteld als een voor eigen rekening nemen van zijn doop of ... dat men deze plechtige zaken mag doen met het **hart!** Dus

niet maar alleen met het verstand of als blote vorm, maar uit de oprechte keus, zoals van een Ruth en van Mozes. Dan zal het deelnemen aan het Heilig Avondmaal ook een hartelijke begeerte worden met de bede van de bruid: 'Trek mij, wij zullen U nalopen.'

Wel, dit alles samengevat, komt het er ten zeerste op aan, dat men 'het huis zijner hoop' zal bouwen op . . . de 'Steenrots', Jezus Christus! Dan zal dat huis nooit kunnen bezwijken door de 'plasregens' van de oordelen Gods. Want diè zijn neergekomen op Christus Zelf, zoals wij in deze lijdensweken weer mogen overdenken.

Wij willen nu er nog even op wijzen, dat die verschillende regens anderzijds toch nodig waren. Want zij maakten de bodem in de winter- en regentijd geschikt voor de bewerking van de gronden, het ploegen en het zaaien.

Welnu! Is dat ook niet zo met de zielsbeleving van Gods kinderen? Want wat profijtelijk is de regen des Heiligen Geestes. Dat mocht de dichter van psalm 68 ervaren. Hij getuigt in vers 4:

*'Een milde regen' zondt G', o Heer'
Op Uw bezwijkend' erfenis neêr
Om sterkt' aan haar te geven.'*

Deze verkwikking, zoals ook door de 'dauw', waarover wij in een volgende les willen schrijven, vormde wel een grote tegenstelling met een 'morgennevel', welke in de zomertijd 's morgens gezien werd. Want deze bleef slechts kort hangen. Zij was als een 'damp', die spoedig verdween. Dus een beeld van broosheid en vergankelijkheid!

Vandaar is het, dat Jakobus schrijft in zijn brief, hoofdstuk 4 vers 14: 'Want hoedanig is uw leven? Want het is een damp, die voor een weinig tijds gezien wordt en daarna verdwijnt.'

Het is ook een beeld van slechts tijdelijke indrukken, die men kan hebben van dood en eeuwigheid. Wel eens een ernstig ogenblik in zijn leven, wanneer er roepstemmen komen, hetzij een plotseling sterven van iemand of wanneer men ternauwernood aan een ernstig levensgevaar is ontkomen. Maar helaas, wat kunnen die indrukken spoedig weer vergeten zijn en dat men weer rustig doorleeft!

Nu zag men aan het eind van de zomer met groot verlangen uit naar de 'vroege regen', wanneer de wind uit het Westen waaide. Daarop wijzen ook Jezus' woorden, zoals we lezen in Lukas 12 vers 54: 'Wanneer gij een wolk ziet opgaan van het Westen, terstond zegt gijlieden: Er komt regen, en het geschiedt alzo.'

En in vers 55 sprak Jezus: 'En wanneer gij de Zuidenwind ziet waaien, zo zegt hij: Er zal hitte zijn; en het geschiedt.'

Maar zal dan de 'hitte', welke de Zuidenwind brengen zou, niet alles doen verschroeien en doen sterven?

O neen! Daarom deed God des nachts de dauw vallen, welke dermate verfrissend was, dat zij voor mens en beest heerlijke verkoeling bracht en in het minst niet voor het aardrijk zelf.

Maar hierover nader in een volgende les D.V. Dr. van Leeuwen.

Onze ontmoetingsdag

Voor de laatste maal kondigen we de aanstaande ontmoetingsdag aan. Deze zal D.V. worden gehouden op zaterdag 28 april a.s. in het kerkgebouw van de Chr. Geref. kerk te Sliedrecht-centrum. Het programma ziet er als volgt uit:

morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur
opening: Ds. G. Blom te Meerkerk
spreker:

Ds. P. den Butter te Middelharnis
slotwoord:

Ds. G. Bouw te Scheveningen

Pauze

middagsamenkomst, aanvang 2 uur:

opening:

Ds. P. Roos te Utrecht-noord

spreker:

Ds. H.C. v.d. Ent te Dordrecht-centrum

slotwoord:

Ds. M.C. Tanis te Sliedrecht-centrum

De bezoekers per bus of auto kunnen de aanwijzing volgen, die naar we hopen weer tijdig is aangebracht. De bezoekers per trein

worden per bus van het station afgehaald en na afloop van de ontmoetingsdag weer naar het station teruggebracht. De kosten en zijn helpers hopen te zorgen voor koffie en frisdrank, die gratis ter beschikking wordt gesteld. Wel wordt er uiteraard tijdens de samenkomsten gecollecteerd tot dekking van de onkosten van deze dag en de voortzetting van het werk van Bewaar het Pand. De boekentafel zal weer vele goede boeken ter verkoop aanbieden.

Zonder afbreuk te willen doen aan de verkoop en aankoop van andere boeken willen we toch wel even apart wijzen op het boek van Ds. Van der Ent over Filemon. Het is er eindelijk. We weten dat velen er naar hebben uitgezien. Telkens werd gevraagd of het er nog niet was. Het doet ons goed, dat we de verschijning kunnen aankondigen. Op dit ogenblik is het nog niet verkrijgbaar, maar de uitgever heeft ons verzekerd, dat het er op de ontmoetingsdag zal zijn. Zie daarvoor ook de advertentie in dit blad. De prijs is op de ontmoetingsdag nog f. 34,95 en wordt daarna f. 39,95.

Uit verschillende gesprekken is ons weer duidelijk gebleken, dat er erg naar deze dag wordt uitgezien. Men verlangt er naar weer het oude geluid te horen waarin de noodzakelijkheid van wedergeboorte en bekering naar voren komt. We herinneren aan wat Frouwe Venema, de echtgenote van de vader der afscheiding Ds. Hendrik de Cock, voorhield:

*Wedergeboren moet men worden,
Anders men verloren gaat,
Want dees vastgestelde orde
Is besloten in Gods raad.*

Zoals haar eigen zoon schreef herinnerde zij gedurig weer hieraan en hield zij ook de noodzaak van het gebed om bekering voor: de Heere alleen kan het geven en Hij wil erom geboden zijn, dat Hij het doe.

We willen blijven bij de waarheid zonder daarvan af te wijken naar rechts of naar links. We willen vasthouden aan de noodzaak van de toepassing van Gods werk in het hart door de Heilige Geest. Dat moet functioneren in het leven. Kortgeleden hebben er nog stukken in ons blad gestaan van de hand van Ds. Baan over de orde des heils, waarnaar we zonder meer kunnen verwijzen.

Steeds weer mochten we van bezoekers van vorige ontmoetingsdagen horen hoe de Heere het gesproken woord en het samenzijn met elkaar heeft willen zegenen. Paulus greep ook moed toen hij na tijden van grote nood op weg naar Rome de broeders mocht ontmoeten.

Op zulke dagen komt duidelijk uit dat er in het hele land nog velen zijn die de oude gereformeerde beginselen voorstaan en dat op zichzelf is al bemoedigend.

Een verdere opwekking om D.V. zaterdag 28 april a.s. naar Sliedrecht te komen lijkt ons overbodig. Maar laten we bij alles voor ogen houden, dat het aankomt op de zegen des Heeren. Die is niet verdiend. Die kan de Heere alleen geven uit genade, om Christus' wil.

B.

Vragen rondom het levenselnde

8. Het z.g.n. zelfbeschikkingsrecht.

Wie over euthanasie spreekt, zal zeker niet voorbij kunnen gaan aan de stellige bewering van de meeste voorstanders, dat een mens recht heeft op het sterven. Hij moet kunnen sterven, zoals hij dat zelf wil of heeft gewild. Hij moet daar dus zelf over kunnen beschikken. Daarom is hun mond vol van het woord dat we boven dit artikel hebben geschreven: 'zelfbeschikkingsrecht'. Het woord 'recht' is voor de mens van vandaag al geen vreemd woord. Het wordt overal gehoord én gezien. Weinig grote demonstraties worden er gehouden of er is wel één of ander spandoek in het midden van de menigte waarop dit woord met grote letters te lezen is. In allerlei variaties valt het op: recht op werk, recht op vrede voor ons en onze kinderen . . . We kunnen wel doorgaan. Zolang we hier nog de vrijheid hebben, zullen zulke leuzen nog wel vermenigvuldigd worden. Maar de mens van vandaag spreekt niet alleen graag over het recht op een bepaalde manier van leven. Hij wil het ook graag hebben over 'het recht op het sterven'. Het is niet moeilijk om voorbeelden te geven van het pleiten voor euthanasie vanwege het recht om zelf over eigen sterven te be-

schikken. Het is één van de meest drijvende gedachten van de Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie. In de overwegingen van de grote politieke partijen in ons land wordt het meestal heel sterk naar voren gehaald. Het komt er - bij niet-christelijke partijen - meestal op neer dat de samenleving een ernstig en uitdrukkelijk verlangen van een mens om zijn leven te beëindigen in beginsel moet respecteren 'aangezien het recht van zelfbeschikking elk mens toekomt'. Wat we hier tussen aanhalingstekens zetten, is duidelijk het beheersende motief.

We hebben het al eens aan het begin van deze artikelenreeks over het z.g.n. levenstestament gehad, dat door de bovengenoemde vereniging wordt verspreid. Het is een treurig geval. Iemand stelt van te voren een wilsverklaring op waarin hij uitdrukkelijk verklaart hoe hij sterven wil. Daarin wordt gevraagd om euthanasie toe te passen als hij of zij, die het stuk ondertekent, door ziekte, ongeval of welke oorzaak ook, in een dergelijke lichamelijke of geestelijke toestand komt te verkeren, waaruit geen herstel tot een 'redelijke en waardige levensstaat' te verwachten is. In feite is dat 'document' niet anders dan een afschuwelijke uiting van de mens die meent over zijn eigen sterven te kunnen beschikken. Zo kan hij beginnen: 'Na grondige overweging, uit vrije wil en in het bezit van mijn volle verstand verklaar ik het volgende . . . Wie huivert hier niet als hij er zelf iets van voelt, dat we zulke rechten niet kunnen laten gelden!

Wat hiermee samenhangt

Het zal een ieder duidelijk zijn dat het spreken over het 'zelfbeschikkingsrecht' bij het sterven niet alleen euthanasie raakt. Het raakt ook een andere zaak, die met zeker zo grote huiver vervullen mag n.m.l. de zelfmoord of zoals men tegenwoordig meestal zegt: de zelfdoding. Euthanasie en zelfmoord liggen in elkaars nabijheid.

In beide gevallen is het toch de mens, die meent dat hij zelf over het sterven kan beschikken. In het opnemen voor het 'recht' op zelfdoding is dat wel bijzonder sprekend. Men spreekt over een 'vrije' dood, die in onze eigen macht zou staan. Het zou zelfs vandaag tot de bepaalde trap van beschaving horen dat velen de weg van zelfmoord verkiezen. Zij, die meer ontwikkeling hebben zien het in dat een 'geplande' dood beter is dan het afwachten van de 'gewone' dood. Och, alleen de uitdrukkingen, die gebruikt worden, moeten al met afkeer vervullen, maar toch is het nodig dat we weten wat er in de wereld van vandaag te doen is.

Er is verschil. Het 'zelfbeschikkingsrecht' komt bij zelfmoord directer uit. In dat geval doet men het zelf. Bij euthanasie laat men het een ander doen. Overigens is het ook dán de aanmatiging van het schepsel, dat souverain meent te kunnen beschikken over wat in Gods Handen ligt.

Verschil in benadering maakt het toch niet anders

Niet ieder benadert het z.g.n. zelfbeschikkingsrecht op dezelfde manier. Het moet eerlijkheidshalve gezegd worden dat niet alle pleiten voor 'zelfbeschikking' zo bruto is als van de Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie en de - in hoofdzaak - linkse politieke partijen. Zo maakt bijv. Kuitert verschil tussen lichtvaardige zelfbeschikking en - wat hij noemt - zorgvuldig overwogen zelfbeschikking. Het lijkt mij goed dat we iets van zijn gedachtengang hier vermelden. En dat juist omdat we menen dat hij toch principieel - bij alle beperkingen die hij aan wil brengen - het zelfbeschikkingsrecht bij de méns laat.

Met klem wil deze professor zeggen dat uit de overtuiging, dat God de Gever van het leven is, niet volgt, dat we niet over het leven - van anderen of van onszelf - mogen beschikken. We doen dat immers toch wel, zegt hij. Het ontnemen van het leven van een medemens is soms onontkoombaar. Hij haalt het voorbeeld aan van een gijzelaar, die op het punt staat om een vliegtuig met de passagiers, die er in zijn, te vernietigen. Het kan dan in veel gevallen niet anders dan dat die man gedood wordt. In zo'n geval kan men niet spreken van een willekeurig beschikken over het leven van een mens. Dat is geen belediging van de Schepper van het leven. Dat is het wel, als we onszelf 'dood drinken, spelen of werken'.

Volgens Kuitert gaat het in het gebod 'Gij

zult niet doodslaan' om het willekeurig doden van een medemens, het onzorgvuldig met mensenlevens omgaan. Dat verbiedt God uitdrukkelijk, niet het zorgvuldig, weloverwogen beschikken over eigen leven. Hij bedoelt daarmee: weloverwogen mét God, mét medemensen en mét onszelf. Zo komt hij tot de uitspraak dat het geen lichtvaardige zelfbeschikking is, als mensen - na beraad, gebed en gesprek - tot de overtuiging komen, dat ze niet verder willen en 'van God ook niet verder hoeven' en van daaruit een verzoek om euthanasie indienen. Voor hem is het zelfs een verheugende zaak, dat iemand bij zijn leven de Schepper heeft leren kennen en Hem eerbiedig aan het eind van het leven het 'entreebewijs teruggeeft'.

Hier moeten maar niet alleen vragen gesteld worden als: waar is de grens tussen willekeurig beschikken én zorgvuldig, weloverwogen beschikken? Die kan toch nooit subjectief getrokken worden in het beraad of het gesprek met anderen of zelfs niet in het gebed. Hier gaat het bovenal om het gebod zélf. Dat gebod geeft volstrekt alleen aan Góð het recht om het leven te beëindigen. Als Hij uitdrukkelijk mensen het recht gééft om anderen het leven te ontnemen, dan blijft het nog God, Die in volstreekte zin het recht hééft. Het doden van de vliegtuiggijzelaar is een voorbeeld dat niet kan dienen om zelfmoord of euthanasie te verdedigen.

De praktijk

Het zich beroepen op het zelfbeschikkingsrecht is voorbijgaan aan het recht, dat God alleen toekomt maar het wordt ook in de praktijk door allerlei beperkingen omringd. Allereerst: in hoeveel gevallen wordt er euthanasie toegepast, terwijl er naar de wil van een patiënt niet gevraagd is en trouwens ook niet gevraagd kan worden? Er zijn gevallen, waarin zonder vóórafgaande toestemming van de man of vrouw zelf, zelfs zonder vóórafgaande toestemming van de familie, het sterven van een ongeneselijke patiënt in het laatste stadium verhaast wordt op indirecte wijze. Ik ga niet af op gevallen die ik hoor van deze of gene, maar op onderzoek van een socioloog, dat onlangs verschenen is en waarin hij duidelijk stelt dat euthanasie op indirecte wijze een niet weinig voorkomend verschijnsel in veel ziekenhuizen is. De patiënt raakt in het laatste stadium in coma. Een infuus met bepaalde samenstelling versnelt het einde. Moet hier niet de eerlijke conclusie zijn dat het beroep op het z.g.n. zelfbeschikkingsrecht bij een praktijk, die zich niet bekommert om de wil van familie en van de patiënt zelf, een ledig gebaar is?

Dan: stel eens: iemand heeft - om dan maar de woorden na te spreken van het z.g.n. levens-testament - 'na grondige overweging, uit vrije wil en in het bezit van zijn volle verstand' een verklaring opgesteld dat hij euthanasie wil en hij wordt door een ernstig ongeluk buiten bewustzijn naar een ziekenhuis gebracht. Kan er dan nog van zelfbeschikking gesproken worden? Hij is overgeleverd aan de behandelende arts eventueel na bespreking met familie of wie dan ook. Ik wil maar zeggen: ook dáárin is het z.g.n. zelfbeschikkingsrecht een ledig gebaar omdat wij niet over de omstandigheden te beschikken hebben maar Góð, Die in Zijn Voorzienigheid alle dingen regeert.

Wie alléén beschikt

Laten we het niet anders stellen: God heeft alléén het volstreekte recht om het leven van Zijn schepsel te beëindigen! In welke zin we dat bedoelen is reeds gezegd. We willen het hier nog wat uitwerken. Hij is de Schepper van het leven. Hij heeft de mens naar Zijn beeld gemaakt. Daar hebben mensenkinderen hun handen van áf te houden, tenzij God het uitdrukkelijk zegt in Zijn eigen Woord. 'Gij zult niet doodslaan'. Het is niet anders dan de hoogmoed van de gevallen mens waardoor Hij tegen die God rebelleert en zelf wil bepalen hoe en wanneer hij sterven zal.

Er is maar Eén geweest, Die over Zijn leven heeft mogen beschikken. We leven tegen het einde van de lijdens tijd. Goede Vrijdag predikt de stervende Borg en Zaligmaker. Hij alléén kon het zeggen: 'Daarom heeft Mij Mijn Vader lief, overmits Ik Mijn leven afleg . . .' Hij heeft Zijn leven afgelegd voor arme zondaren in volkomen gehoorzaamheid aan Zijn Vader. In die Heere Jezus

Christus is er hoop en uitzicht in het stervensuur voor allen die niet rusten kunnen dan alleen door een levend geloof in Zijn volbracht werk. Die Hem nodig hebben gekregen zullen ook ernst maken met Gods gebod, waartoe wij állen geroepen worden.

D. Slagboom.

Vrouwen in de kerk

1.

1. Vraagstelling ook in onze kerken.

Mag een vrouw diaken, ouderling of predikant zijn? Een vraag die in onze Christelijke Gereformeerde Kerken steeds luider gehoord wordt.

De vrijmoedigheid om deze vraag te stellen blijkt ook groter te worden naarmate het aantal vraagstellers in aantal toeneemt. Zo gaat dat meestal bij veranderingen. Eerst de beschroomde vraag naar en tenslotte het openlijke pleidooi voor de vrouw in het ambt. Eigenlijk lopen wij als Christelijke Gereformeerden wel ver achter. Zo las ik bijv. in het boekje "Vrouwen in de Kerk" van de Herv. Geref. predikant drs. C. van Sliedregt, (1981) dat in de Ned. Herv. Kerk op 14 nov. 1966 de aanvaarding van de vrouwelijke predikant definitief een feit werd.

En voor diegenen die de emancipatie (bevrijding) van de vrouw al veel langer voorstonden, was 1966 zelfs al weer rijkelijk laat.

Het was hoog tijd dat ook de kerk tot het inzicht kwam dat men vrouwen de bezetting van de preekstoel echt niet kan onzeggen. De vrouw in het ambt als diaken, ouderling of predikant. Voor de meeste kerken in ons land is dat geen twistpunt meer. Zijn wij dus nu aan de beurt? Beter laat dan nooit, zullen sommigen denken. Maar zeker in dit opzicht geldt het spreekwoord: Bezint eer gij begint. Bezinning is nodig. Maar niet alleen op de kerkelijke praktijk om ons heen. In dat geval zouden we ons eigenlijk moeten haasten om het ambt van diaken, ouderling en predikant open te stellen voor de vrouw. Allerwege wordt de vrouw als ambtsdrager geaccepteerd.

Bij het lezen van het boekje van drs. C. van Sliedregt werd ik bevestigd in de mening dat wij de kerkelijke menigte in dit kwaad maar niet moeten volgen. Het is te vrezen dat wij als blinden samen in de gracht zullen vallen. Het is bovendien niet te ontkennen dat men juist in die kerken waarin de nieuwe visie op het Schriftgezag is doorgebroken, zich beijverd heeft de vrouw tot het ambt toe te laten. Een teken aan de wand. Ook het feit dat de veranderde visie op het Schriftgezag, inclusief de openstelling van het ambt voor de vrouw, bepaald niet geleid heeft tot opbouw van de christelijke Kerk moge ons tot voorzichtigheid manen. Aan de vruchten kent men de boom.

Ook is het duidelijk dat met het toelaten van de vrouw-in-het-ambt de continuïteit met de apostolische Kerk verbroken wordt. Het emanciperende licht schijnt in onze twintigste eeuw pas goed in de kerken te zijn doorgebroken. Men moet er zich eigenlijk over verbazen dat men zoveel eeuwen achtereen zo weinig rekening gehouden heeft met het Woord dat in Christus noch man noch vrouw is (Gal. 3 : 28).

2. Hoofdpijnen in de Bijbel

In "De Reformatie", het kerkelijk orgaan van de Geref. Kerken Vrijgemaakt, van 15 okt. 1983 besprak W.G. de V(ries) de brochure "Vrouwen in de dienst". Deze brochure werd geschreven door een aantal Chr. Geref. theologen te Utrecht. In de discussie over de toelating van de vrouw in het ambt is men steeds geneigd ruime aandacht te geven aan teksten als 1 Tim. 2 : 12: "Doch ik laat de vrouw niet toe, dat zij lere, noch over de man heerse, maar wil, dat zij in stilheid zij".

Dan begint de strijd om de vraag of Paulus deze woorden al of niet geschreven heeft met het oog op het ambtelijk spreken van de vrouw in de gemeente. Gaat het hier in het algemeen om de getrouwde vrouw, die zich niet vóór haar man mag dringen? Of om een liturgisch voorschrift voor alle vrouwen? Duidt dat "heersen" op het regeerambt van ouderling of slechts op de bazige vrouw in het algemeen? Of, zoals de Chr. Geref. theologen uit Utrecht willen, op 'jonge, onervaren, door dwaalleraren beïnvloede vrouwen', aan wie de wacht wordt aangezegd? Met andere

woorden: als je nu niet zo jong en onervaren bent en als je nu eens niet door dwaalleraren beïnvloed bent?

Zou Paulus dan het ambt nóg aan de vrouw onzeggen? Het begint met een vraagteken, maar al vragende en bijval vindende wordt het vraagteken een uitroepteken. Hoeveel vraagtekens zijn er eigenlijk al discussiërende in de loop van deze eeuw geen uitroep-tekens geworden?

Eerst: zou het niet mogen? Tenslotte: wat belet ons nog! Dan hebben we in elk geval het niveau van onze kerkelijke omgeving weer bereikt. Want laten we eerlijk zijn: We lopen kerkelijk ook niet graag achter. Waarom moet de vrouw een ambtelijke gevangene zijn van een mannenmaatschappij, die eigenlijk allang achterhaald is?

De waarde van het boekje van drs. C. van Sliedregt bestaat hierin dat hij ons niet vermoeit met ellenlange exegetische vragen over de betekenis van bijv. een kerntekst als 1 Tim. 2 : 12. Het is uiteraard niet verkeerd om deze en dergelijke teksten te bezien, maar dan wel tegen de achtergrond van de gehele Schrift. Drs. C. van Sliedregt wijst op een aantal zeer duidelijke hoofdlijnen in de Schrift, als het gaat om de vervulling van de ambtelijke dienst. In het Oude Testament werd de priesterdienst vervuld door mannen en niet door vrouwen (Zij het dat vrouwen wel deelden in de genadegaven). In het Nieuwe Testament stelde Christus Zelf mannen en geen vrouwen tot apostelen aan. In 1 Tim. 3 is duidelijk sprake van eisen die aan mannelijke en geen vrouwelijke ambtsdragers zijn gesteld. En zelfs in Openb. 4 : 10, het boek van de toekomst van de Kerk, gaat het om mannelijke en geen vrouwelijke ouderlingen die de Kerk representeren. Terecht waarschuwt ons W.G. de Vries, in zijn Reformatie-artikel, met de ernst van het Woord van Openb. 22 : 18: "Want ik betuig aan een iegelijk, die de woorden der profetie dezes boeks hoort: Indien iemand tot deze dingen toedoet, God zal hem toedoen de plagen, die in dit boek geschreven zijn". Ja, als wij hierop eens wat meer zouden letten! Met Bijbel en ambtelijke dienst valt toch niet te experimenteren.

Ds. L.W. van der Meij.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 77

Beste jongelui!

'Toen brachten de vorsten der Filistijnen tot haar op zeven verse zelen, die niet verdroogd waren, en zij bond hem daarmede. De achterlage nu zat bij haar in een kamer. Zo zeide zij tot hem: De Filistijnen over u, Simson! Toen verbrak hij de zelen, gelijk als een snoertje van grof vlas verbroken wordt, als het vuur ruikt. Alzo werd zijn kracht niet bekend.'

Richt. 16 : 8 - 9.

We hebben de vorige keer gehoord hoe Delila Simson verzocht. Zij wilde weten waarin toch het geheim van zijn grote kracht gelegen was. Zij heeft dit heel listig ingekleed. De 5500 zilverlingen die haar in uitzicht waren gesteld, waren wel de moeite waard om er wat voor te doen.

Simson is met Delila gaan praten. Hij heeft nog wel niet rechtstreeks zijn geheim ver-raden, maar is toch wel de weg op gegaan, waar hij er tenslotte toe gekomen is, om zijn geheim prijs te geven. Wanneer we met de verzoeker gaan praten bevinden we ons altijd op een hellend vlak. Laat niemand dat vergeten. Bidden of de Heere ons niet in verzoeking wil leiden en tegelijk de plaats der verzoeking bezoeken, is natuurlijk een tegenstrijdige zaak, het is een levensgevaarlijke zaak.

Toen Delila dacht te weten waarin het geheim van Simsons kracht gelegen was, is zij naar de Filistijnen gegaan, om het resultaat van haar gesprek, hen mee te delen. Wij zijn geneigd om de geschiedenis van Simson in één adem uit te lezen. Doch vergeet niet dat er jaren over heen gegaan zijn. Hoe lang de verzoeken hebben geduurd die door Delila gedaan zijn, staat niet met zoveel woorden in de bijbel beschreven. Doch dat er een hele tijd mee heen gegaan is, is zeker. Toen zij daarom bij de vorsten der Filistijnen was terechtge-

komen, hebben zij eerst overleg moeten plegen, hoe men het nu verder aan zou kleden. Als hij met zeven verse zelen gebonden werd, dan zou hij zwak zijn. Doch die zeven verse zelen had men niet in zijn zak. Hoe zou het ook kunnen. Want voor Delila het de Filistijnen meedeelde, wist niemand iets van verse zelen af. Die moesten dus gehaald worden. Wat we onder die zeven verse zelen moeten verstaan, die niet verdroogd waren, daar is verschil van mening over. Daar zijn er die denken aan verse groene wilgentenen. Dat is wilgenhout waar men hele sterke banden van maken kan. Wij hebben ze in onze jeugd ook wel gemaakt. Anderen denken aan banden van doornhout. Doch hoe het ook zij, we moeten in elk geval aan zeer sterke banden denken. De Filistijnen zullen ongetwijfeld de beste hebben uitgezocht. Want men moest zo weinig mogelijk risico lopen. Toen dat met deze heren allemaal besproken was, moest natuurlijk de juiste tijd worden afgewacht, waarop men zou kunnen beproeven of men Simson te pakken zou kunnen krijgen, ja dan neen. Het is zeer waarschijnlijk, dat daar ook de nodige dagen over zijn heengegaan. Dagen die in hun verloop niet in de bijbel staan opgetekend, terwijl het toch wel betekenisvolle dagen zijn geweest. Want het waren voor de Filistijnen dagen van voorbereiding om Simson te verstrikken. En die dagen hebben zij op hun manier wel besteed. Dat is immers zo de gewoonte in de wereld. Die treft, wanneer er grote gebeurtenissen op handen zijn, ook altijd de nodige voorbereidingen. En dat doet zij grondig. Want het 'spel' in de wereld mag niet mislukken. Dat moet slagen.

Beste vrienden en vriendinnen, ik hoop dat ook voor deze dingen jullie ogen open zijn. Want in de wereld laat de Overste van deze wereld, dat is de duivel, geen uur ongebruikt. Zijn volgelingen houdt hij altijd bezig, om uiteindelijk de kerk, die door Simson toch vertegenwoordigd werd, ten val te brengen. Kosten noch moeite worden daarvoor gespaard. De wereld heeft voor het hare alles over. Overal worden voetangels en slotklemmen gelegd, om degenen die niet van de wereld zijn, daarin te doen vallen. Wie daar oog voor heeft leren krijgen en eigen zwakheden heeft leren ontdekken, zal zich wel wachten om stenen op te nemen en deze naar Simson te gooien. Want hij ziet zichzelf niet beter als Simson, doch als een mens van dezelfde natuur: Tot alle boosheid geduriglijk geneigd.

De dagen die er verlopen zijn tussen het gesprek van Delila met Simson en de uitvoering van de eerste proef om Simsons kracht te breken, zijn ook voor Simson dagen van betekenis geweest. Want na het gesprek, kreeg hij tijd om na te denken over wat er gebeurd was. Hij wist dat hij een Nazireër Gods was, en dat de buitengewone kracht die hij van tijd tot tijd mocht openbaren, namelijk als de Geest des Heeren vaardig over hem werd, geen zaak was om mee te spelen, om niet te zeggen te spotten. Hij kreeg deze kracht van een heilig God en dan tot een heilig gebruik. Doch dit moest dan ook op een heilige manier geschieden.

Van al deze dingen lees ik echter in de bijbel niets. Ik lees niet dat Simson het benauwd gekregen heeft, na het onderhoud met Delila. Ik lees ook niet dat hij in het gebed gegaan is, om de Heere te vragen of hij wel recht gehandeld had. Zo iets zou je toch wel van hem mogen verwachten? Doch de bijbel verhaalt er niets van. Daarom geloof ik ook niet, dat Simson veel en diep heeft nagedacht over alles wat er was gebeurd, om tenslotte voor zichzelf tot de konklusie te komen dat de verhouding met Delila maar zo spoedig mogelijk verbroken moest worden, daar hij zich op gevaarlijk terrein bevond.

Hij was ten deze gelijk aan alle andere mensen. Dat is dus ook gelijk aan ons, die mensen van gelijke beweging zijn als hij. Laten we eerlijkheidshalve voor ons zelf de proef maar op de som nemen. Je hebt zondags in de kerk gezeten. Je hebt daar het woord van God gehoord. Doch wordt er ook nog wel eens over nagedacht? Als je gewaarschuwd bent voor de paden der zonde, heb je dan ook die waarschuwingen ter harte genomen? Of heb je alles zo maar voor kennisgeving aangenomen?

Misschien heb je op gevaarlijk terrein verkeerd. Plaatsen waar God je niet zien wilde. Je geweten sprak eerst nog wel een

beetje, doch dat werd al gauw het zwijgen opgelegd. En je ging rustig door, zonder dat je erg had in de strikken die voor je gespannen waren. Je loopt dan, om het in eigentijdse woorden te zeggen, in een mijnenveld. En dat spreekt toch wel voor zichzelf. In natuurlijk opzicht begrijpt iedereen dat dit spotten met je leven is. Want elke stap die je zet, kan zulk een mijn tot ontploffing brengen met alle verschrikkelijke gevolgen die daaraan verbonden zijn. Zo is het ook geestelijk. Ik denk in dit verband aan de woorden die Paulus eens heeft geschreven: 'Ziet dan, hoe gij voorzichtiglijk wandelt, niet als onwijken, maar als wijzen, de tijd uitkopen, dewijl de dagen boos zijn.' Ef. 5: 15 en 16. Deze woorden staan niet voor niets in de bijbel. Zij staan er opdat wij er rekening mee zouden houden. Doen wij dat ook?

Simson deed dat niet en zovelen met hem doen dat ook niet. Gods kinderen zullen ook hier zichzelf moeten veroordelen, als ze eerlijk zijn.

Tenslotte brak de dag aan, dat Simson zich weer bij die vrouw bevond en dat er een achterlage van de Filistijnen in een van haar kamers gelegd was. Uit dat alles kunnen we weten dat deze vrouw wel een groot huis bewoond moet hebben. Van die achterlage wist Simson natuurlijk niets. Alles moest in de grootste stilte gebeuren. De zeven verse zelen waren ook in haar huis. Toen zij alleen met Simson zich bevond, moest ze het maar eens proberen. De zeven verse zelen werden stevig om zijn handen gebonden. Menselijk gesproken, kon hij deze niet verbreken. Wanneer alles zorgvuldig is gedaan, brengt zij Simson ineens aan het schrikken. Zij roept: De Filistijnen over u, Simson! Het is alsof hij uit een droom ontwaakt. Het woord 'Filistijnen' werkt bij hem als olie op het vuur. De Geest des HEEREN werd vaardig over hem en de zeven verse zelen werden verbroken, gelijk als een snoetje van grof vlas verbroken wordt, wanneer het vuur ruikt. Alzo werd zijn kracht niet bekend. Dat Simson deze verse zelen verbreken kon, dat hij daarvoor de kracht kreeg, was door hem niet verdiend. Dat was enkel genade. Doch dat hopen we de volgende keer te overdenken.

Denken jullie inmiddels nog aan de Panddag, zaterdag 28 april? Het is voor deze keer een laatste appel!

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Brochures van de Willem de Zwijgerstichting

1. **Luthers 95 stellingen tegen de aflaat** door Drs. K. Exalto, 2e druk.

In een inleiding zegt de schrijver: Het is het doel van dit geschrift Luthers aflaatstellingen te doorlichten, opdat wij gaan zien wat Luther ten diepste bewoog. We komen dan uit bij een omgang met God, of als men wil: vroomheid, die totaal verschilt van die welke achter de aflaatpraktijk schuil ging. Zij bepaalt de grote waarde die wij geneigd zijn toch nog aan deze stellingen toe te kennen. In hoofdstuk 1 handelt de schrijver over Luthers optreden tegen de aflaathandel: 1. de voorgeschiedenis, 2. de 95 stellingen aangeslagen (?), in hoofdstuk II is opgenomen een vertaling van de 95 stellingen, en in hoofdstuk III geeft de schrijver Commentaar op Luthers aflaatstellingen: 1. de aflaat, 2. de macht van de paus, 3. de boete, 4. de vroomheid.

Het is een heel mooi werkje van 51 blz., dat f 6,90 kost.

2. **Gelijk loon** door Drs. K. Exalto.

Ook deze brochure gaat over Luther en wel met name over zijn uitleg van de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard.

In de inleiding zegt de schrijver o.a. het volgende:

Luther, de duitse hervormer, is een man van veelzijdige bekwaamheden geweest. Hij was rijk begaafd naar hoofd en hart. Niet zonder reden heeft men al meermalen hem geniaal genoemd. Op allerlei terreinen heeft hij zijn kwaliteiten getoond. Hij was een bekwaam hoogleraar, aanvankelijk in de filosofie, later in de theologie. Hij was een hervormer, en zelfs de eerste in de rij der zestiende-eeuwse hervormers van de kerk. Hij liet zijn stem horen in de sociale en politieke kwesties van

zijn tijd. Hij was een bijbel-vertaler, die als zodanig onvergankelijk werk heeft geleverd. Hij was een dichter. Hij was een musicus. En hij was ook een prediker. Wanneer wij dat laatste even apart nemen, dus dat hij ook een prediker is geweest, dan mogen wij zeggen dat hij ook in deze hoedanigheid, niet minder dan in zijn andere, zojuist genoemde hoedanigheden, een man van veel betekenis is geweest. Dat was hij voor de stad waarin hij werkzaam was en het grootste deel van zijn leven heeft doorgebracht, Wittenberg, maar ook voor andere steden waar hij preekte, en zelfs voor heel Duitsland. Luthers preken werden door leerlingen opgeschreven, daarna uitgegeven en allerwege gelezen. Soms werkte hij zelf een door hem gehouden preek uit tot een **Sermoen**. Op die wijze zijn enkele van zijn belangrijkste geschriften ontstaan. Aan het slot van de Inleiding zegt Drs. Exalto: Wij willen in het eerste hoofdstuk van dit boekje een beknopte weergave bieden van de door Luther over deze pericoop (de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard) gehouden preken. Zo krijgen de lezers een indruk van het geheel. In het tweede hoofdstuk gaan wij na, hoe Luther met de gelijkenis als zodanig is omgegaan, en gaan wij verder aantonen en ontleden wat Luther in deze preken over diverse thema's gezegd heeft. In een laatste hoofdstuk willen wij komen tot een beknopte evaluatie. Met het geheel hopen wij duidelijk te maken wat Luthers boodschap is geweest in deze preken. Want als één ding vaststaat, dan is het dit: Luther had een boodschap! Ook dit is een heel mooi werkje, dat wij gaarne willen aanbevelen. Het telt 72 blz. en kost f 8,50.

3. **De Bergrede** door Drs. A. Noordegraaf.

Van dit werkje, waarover we al in een vroeger nummer van ons blad schreven, is een herdruk verschenen, die f 7,50 kost.

De brochures zijn te bestellen bij de Willem de Zwijgerstichting, postbus 642, 7300 AP Apeldoorn.

Vaste donateurs ontvangen de twee jaarlijks uitkomende brochures voor de **minimum** bijdrage van f 10,- per jaar. Er is een lijst van reeds verschenen brochures verkrijgbaar. De arbeid van de stichting heeft ten doel **verdieping en versterking der reformatiesche beginselen** in ons volksleven, alsmede de **verlevendiging van het historisch besef en verdediging van het protestants-nationaal karakter van ons volk**, gelijk dit onder invloed van de Hervorming en onder leiding van Oranje zijn stempel ontving.

B.

Uit het leven van Frouwe Venema 8

In het vorige artikel namen we op een brief die Frouwe Venema schreef. In aansluiting daarop schrijft haar zoon het volgende:

Getuigt dit schrijven van helderheid des geestes, zij genoot het voorrecht, tot haar dood toe die te behouden. Alleen het gezicht en het gehoor waren het laatste jaar wat verminderd, waardoor het schrijven en lezen haar moeilijk viel. 'Dit kost mij veel zelfverloochening', zeide zij meermalen, 'want nu kan ik niet meer zoveel lezen in het Woord Gods en blijf ook niet zo goed op de hoogte van hetgeen er in de kerk en in de wereld voorvalt. Ook heb ik weinig meer aan bezoeken van vrienden, vooral als er meer tegelijk zijn dan één, maar ik mag de Heere gedurig vragen, dat Hij mij voor opstand tegen Zijn wil mag bewaren.'

De 2e januari 1888 schreef zij mij nog: 'Nu iets over mijzelf. Ik werd gisteren morgen wakker met de woorden: 'Die vergenoegd en dankbaar leeft is een gelukkig mens'. Ik werd er biddende mee, dat het de Heere mocht behagen om naarmate der dagen mij sterkte te geven. Hij mocht mijn stok en steun blijven in mijn ouderdom, maar o, de Heere mocht mij toch voor en boven alles bewaren, wat weg Hij ook met mij geliefde te houden, om toch niet in opstand onder des Heeren leiding te moeten verkeren, want het onderwerpen, dat alleen geeft rust.

Zij wist en bleef verzekerd tot haar dood toe, dat God haar leiden zou naar Zijn raad, om daarna haar op te nemen in Zijn heerlijkheid.

Dit deed haar ook de pijnen, die zij in haar hoofd de laatste jaren veel moest lijden.

geduldig dragen, ofschoon het haar weleens deed zeggen: de oude dag is toch een zure dag. Toen ik haar juist acht dagen vóór haar overlijden bezocht, had ik het voorrecht dat zij de tijd dat ik bij haar was, aangekleed en wel bij mij zat en zeer opgewekt sprak. Sprekende over haar sterven zeide zij: 'Ik lijd wel veel pijn, vooral in 't hoofd, doch ik heb geen haast om te sterven. Acht de Heere het beter voor mij of anderen, dat ik nog wat hier blijf, het is mij ook goed, als Hij mij dan ook maar genade geven mag om mijn loopbaan met lijdzaamheid te lopen. Maar wel is het toch een voorrecht, dat ik tegen de dood niet behoef op te zien'. De vrees voor een benauwde dood kon haar echter wel eens bekommeren; ja, zeide zij meermalen, die dood is toch een vijand, een door Christus overwonnen vijand, en één uurtje voor de troon zal al het leed verzachten.

De avond voor haar sterven had zij nog twee vriendinnen bij zich, met wie zij tot ruim 9 uur zeer opgewekt over de wegen des Heeren had mogen spreken. Ofschoon wel vermoeid ging zij toch niet naar bed dan nadat ze met de meid gelezen en gebeden had. Veelal las zij dan de Avondzang en het waren vooral het 4e, 5e en 6e vers, waarop zij, zo zij zelve las, zeer veel nadruk legde. En als zij er dan nog over sprak kon men als in haar ziel lezen. 'Dat stille vertrouwen dat God mij mijn zonden vergeeft, mag bestendig mij geschonken worden', zeide zij dan, 'en nadat de Heere mij in de ruimte gesteld heeft, heb ik daar geen twijfel over, maar o wat hebben wij toch dagelijks nodig te bidden, dat de Heere ons bewaren mag voor zielsverzoeking en strijd, opdat de boze vijand ons geen hinder doe en dat het ons gegeven moge worden, dat ons gemoed bereid gehouden mag worden om met blijdschap de komst des Heeren te verbeiden. Ja, de dood is mij door Gods genade geen koning der verschrikking meer, maar toch kan het sterven nog wel eens bang zijn.'

Doch ook met deze vrees kwam zij tot Hem, die zij kende als een verhoorder der gebeden, en haar werd gegeven, wat zij zo dikwijls van God had begeerd.

Daar niemand bij haar sterven tegenwoordig was kan ik alleen maar mededelen wat haar dienstbode Aafke Schmedt, die de laatste 11 jaren haar trouw diende, de dag van haar overlijden ons heeft kunnen zeggen.

'Gisteravond', zeide zij, 'heb ik met de juffrouw nog gelezen en toen bad de juffrouw nog zo ernstig: 'Och, Heere! bewaar mij voor een benauwde dood'. En toen ik vanmorgen om zes uur bij haar bed kwam en haar wakker wilde maken, kreeg ik geen antwoord en merkte spoedig, dat zij gestorven was. Maar zij lag even kalm, alsof zij sliep. Ook deze haar bede vond dus verhooring en zij is ingegaan zonder bange strijd in de ruste, door haar zolang verbeid. Uit de strijdende kerk hier op aarde is zij overgegaan tot de triomferende en wij mogen ons verblijden in de hope en zalige verwachting, dat haar lichaam eenmaal uit het stof zal herrijzen en zij eeuwig genieten zal, wat zij hier zo vurig begeerde, n.l. dat zij de Heere in volmaakte heid mocht dienen, zonder enige zonde.

Ruste haar stof, nevens dat van haar beide echtgenoten, die haar zijn voorgegaan, op haar legerstede tot de dag, waarop de vernederde lichamen der gelovigen het heerlijke lichaam van Christus gelijkvormig zullen worden.

Hiermee zijn we gekomen aan het einde van het boekje van Helenius de Cock, waarin hij een en ander geschreven heeft uit de geschiedenis van zijn godvrezende moeder. Een voorrecht zo'n moeder gehad te mogen hebben, maar nog groter voorrecht, wanneer we door genade hetzelfde leven deelachtig mogen worden, dat Frouwe Venema van de Heere mocht ontvangen.

B.

Een bruikbaar idee voor een familie-bijeenkomst of herdenkingsdag: met z'n allen een rit over de prachtige Veluwe en een door vakmensen verzorgd diner of koffietafel in 'IRENE': gezellig, stijlvol, betaalbaar en . . . in eigen kring!

HOTEL - REST.

'IRENE'

Fam. Bostelaar

ELSPEET

tel. 05779 - 1236

Particuliere vakantie-woning

TE HUUR

in Arnhem van 16 juli tot 16 augustus. Vlakbij recreatiegebied Veersemeer.

Prijs nader over een te komen.

NIEUWLANDSEWEG 9
4341 CN ARNHEM
TEL. 01182 - 1944

ONRUST? ANGST? PRIKKELBAAR?

Onze geheel plantaardige zenuwtabletjes hebben een rustgevend en kalmerende werking. Gewenning is ook bij langdurig gebruik niet te vrezen. Kuur voor een maand f 20,-.

DROGISTERIJ SIKKING

Barrevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

1958 - 25 jaar - 1983

Woninginrichting en stoffering

Meubelen en vloerbedekking
Gordijnen -
zonwering enz.

Vrijblijvend komen wij bij U aan huis met onze stalen collecties.

Bel ons eens voor een afspraak.

Beleefd aanbevelend
B. Elderkamp
Frankenoord 17
Rotterdam
Tel. 010 - 823487

■ U wilt in een principiële, huiselijke sfeer Uitrusten, aansterken, op verhaal komen of zo maar enige gezelligheid vinden? Bel dan eens in Driebergen 03438 - 12466. Geen TV of radio, wel prima verzorging, ook dieet. Op doktersadvies evt. met rijksbijdrage tot 90%. "Repos Ailleurs".

PLAATS UW
ADVERTENTIES
IN
BEWAAR HET PAND

Eind deze maand verschijnt D.V. (Leverbaar op 'Bewaar het Pand'-dag):

OVERDENKINGEN RONDOM EEN WEGGELOPEN SLAAF,

naar de brief van Paulus aan Filémon, door: DS. H.C. VAN DER ENT.

NU NOG TEGEN EEN VOORDEELPRIJS!

Wederom een nieuw boek van Ds. H.C. van der Ent waarin hij in een 60-tal hoofdstukken naar aanleiding van de brief van Paulus aan Filémon vele actuele hedendaagse onderwerpen van een bijbelse visie komt te belichten. Zoals de schrijver eigen is weet hij op een pakkende en boeiende wijze jong en oud te onderwijzen vanuit de Heilige Schrift, welke toch het enige en ware kompas van het leven is.

EEN GREEP UIT DE HOOFDSTUKKEN:

Brieven schrijven, Paulus de schrijver, De gevangene, De gevangene van Christus, Timotheus de broeder, Filémon de mede-arbeider, Mogen onbekeerden ook bidden?, Je naam en geweten, Gemeenschap, Liefde betoon, Wijsheid, Geen generatie-konflikt, Verplichtingen, Wantrouwen, Vertrouwen, Gehoorzamen, Huiswerk, Hopen, Geschenken, etc., etc.

DEZE UITGAVE LEENT ZICH OOK BIJZONDER ALS GESCHENK!

Gebonden in een pracht band, groot formaat, **34⁹⁵** inteken-voordeelprijs slechts **34⁹⁵** (Na verschijning f 39,95)

NU BESTELLEN BETEKENT VIJF GULDEN VOORDEEL TELLEN!

Nog leverbaar: 'EEN KLEINE MAN VAN GROTE KRACHT' f 44,95

'Alles uit genade'-gedachtenisprek, 25-jarig ambtsjubileum f 2,95

DS. P. SNEEP:

'David een man des geloofs'; 7 preken over het leven van David met voorwoord van Ds. G. Blom en een foto van de schrijver.

Gebonden in zwarte band met goudopdruk f 22,90

Bij voldoende intekeningen zal dit najaar D.V. verschijnen:

DS. H. VAN LEEUWEN: 'Ned. Gel. Bel. en de Catechisatie, 2 delen.

BESTELBON

Ondergetekende wenst in te tekenen/ontvangen:

- ex. Ds. H.C. van der Ent, Overdenkingen rondom een weggelopen slaaf, voor de voordeelprijs van f 34,95. (Na verschijning f 39,95, voordeel f 5,-)
- ex. Ds. H.C. van der Ent: Kleine man van grote kracht f 44,95.
- ex. Ds. H.C. van der Ent: Alles uit genade, f 2,95
- ex. Ds. P. Sneepe: David een man des geloofs, f 22,90.
- ex. Ds. H. van Leeuwen: Nederlandse geloofsbelijdenis
- ex. Ds. H. van Leeuwen: De Catechisatie, 2 delen

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

Deze waardebon kunt u inzenden bij uw boekhandel of bij Uitgeverij/Boekhandel Kool B.V., Postbus 177, 3900 AD Veenendaal, telefoon 08385 - 13978.

Dit is maar slechts een greep uit onze voorraad. Gaarne leveren wij u al uw goede en verantwoorde boeken, uit voorraad, of direkt na verschijning, tegen de geldende prijzen.

Ook alle elders aangekondigde boeken leveren wij u tegen de geldende (afgeprijsde-voordeel) prijs.

HONDERDEN BOEKEN ZIJN SCHERP AFGEPRIJSD Boeken met 20-30-40 en 50 tot 60% KORTING!

Ons antiquariaat wordt steeds nog uitgebreid. Vele zeldzame werken treft u er aan tegen betaalbare prijzen, terwijl er ook honderden scherp afgeprijsde boeken bij staan.

Een bezoek aan onze zaak is zeker de moeite waard!

Dagelijks geopend van 9 uur tot 18 uur. Vrijdagsavonds koopavond tot 21 uur. Zaterdagmiddags na 17 uur gesloten. Andere avonden na afspraak (telefonisch) van 's morgens tot 's avonds laat.

BOEKEN BESTELLEN:

BOEKHANDEL KOOL BEZOEKEN, SCHRIJVEN OF BELLEN (en uw boeken komen aangesneld)

Uitgeverij-boekhandel-antiquariaat KOOL B.V. VEENENDAAL

Stationssingel 50, Postbus 177
Postcode 3900 AD Veenendaal
Telefoon 08385 - 13978
Giro 280.572
Rabob. Vnd. rek. 36.51.10.191
Leverbaar via boekhandel

Zetfouten en prijswijzigingen voorbehouden

Wel eens op **TEXEL** geweest? Beslist de moeite waard. Bos, duinen, zee, vogelbroedplaatsen, visgelegenheden, etc., en . . . rust. U kunt op **'DE VERRASSING'** gebruik maken van

volledig pension voor groot en klein. Prijzen v.a. f 285,- p.w. Of u kunt kiezen voor een bungalow met alle comfort of sta-caravan. Voor 60-plussers speciale voor- en naseizoenprijzen. Vraag vrijblijvend onze kleurenfolder aan. Tel. 02223-661 of 391.